

IZGUBLJENI ŠIBENSKI POLIPTIH XV STOLJEĆA

KRUNO PRIJATELJ

Detaljnomo analizom spomenika dalmatinske slikarske škole, njihovim sve većim vrednovanjem i uspješim restauriranjem brojnih slika otvorene su nove mogućnosti za proučavanje tog najvažnijeg razdoblja historije dalmatinskog slikarstva. Jedan je od najvažnijih zadataka u tome okviru oduzimanje anonimnosti tim slikama, od kojih se najveći broj još čuva u crkvama i samostanima dalmatinskih gradova i gradića. U tome smo smislu u više navrata obrađivali rekonstrukciju slikara Blaža Jurjeva Trogirana (akt. 1412—1448), povezujući s tim slikarom i njegovom radionicom niz slika po čitavoj Dalmaciji, a naročito u Trogiru i Korčuli. Isto smo tako, na temelju interpretacije arhivskih dokumenata, atribuirali slikaru Nikoli Vladanovu (akt. 1419 — 1466) veliki poliptih u šibenskoj biskupskoj kapeli, koji potječe iz crkve sv. Grgura. U ovom kratkom prilogu nastojat ćemo postaviti još jedan takav atributivni problem, otešćan činjenicom, da je slika, o kojoj će biti riječ, bez traga nestala za vrijeme prošloga rata.

Nastojeći sakupiti što više umjetničkih i historijskih spomenika staroga Šibenika, Krsto Stošić je bio prikupio u crkvi sv. Barbare i u tadanjem šibenskom Gradskom muzeju veći broj umjetnina iz starih i napuštenih šibenskih crkava. Među ostalim je bio izložio u crkvi sv. Barbare poliptihe iz nekadašnjih crkava sv. Grgura i sv. Antuna, koji su danas u kapeli biskupske palače. Prvi je prije spomenuto Vladanovljevo djelo, a drugi rad dobrog majstora pod direktnim utjecajem Blaža Jurjeva. Treći šibenski poliptih iz XV stoljeća — o kome će biti riječ u ovom prilogu* — bio je izložen u muzeju, a potjecao je, prema Stošićevim podacima, iz domenikanskog samostana. Sva naša ispitivanja o sudbini toga spomenika, nestalog u gužvi ratnih dana, ostala su bez traga. Sačuvala nam se jedino Griesbachova snimka te umjetnine, izvedena za foto-arhiv Jugoslavenske akademije, označena brojem 102. Ne znamo, prema tome, tom poliptihu ni boje ni dimenzije.

Poliptih je podijeljen na pet polja. Na srednjem, daleko većem, sjedi na gotičkom drvenom prijestolju Bogorodica, koja

drži na krilu uspravno dijete, koje dodiruje svojom glavicom Marijin desni obraz. Sa desne i lijeve strane Bogorodice vidljiva su slova MP ΘΥ na pozadini, za koju se iz slike može zaključiti, da je bila zlatne boje. Marijino je prijestolje bogato ukrašeno, dok joj se plašt fino nabire u gotičkoj linearnoj igri nabora. Sveci na četiri manja polja su Nikola, Ivan Krstitelj, Ivan Evanđelist i Mihovil. I na njihovim poljima, uokvirenim jednostavnim gotičkim okvirima kao i čitav poliptih, mogu se nazrijeti latinska slova njihovih imena. Najoštećeniji je lik krilatog arhandela, sa koga je otpao veći dio boje. Krstitelj drži vrpču u ruci sa evanđeoskim citatom; odjeven je u runo, prekrivo plaštem, a stoji uspravno na kamenim hridinama, iz kojih raste malo stabalce. Ostala su dva sveca dostojanstveni i hladni, bradati starački likovi.

U stilu ovoga majstora dominantne su gotičke crte, koje dolaze do izražaja u linearnom tretiranju figure i u izrazitoj dvodimenzionalnosti likova. Uočljive su još kasnotrećenteske reminiscencije, koje su nas bile, uz osnovni venecijanski pečat, podsjetile na neke moguće riminsko-bolonjske kasnotrećenteske utjecaje.

Stošić je smatrao, da su sva tri šibenska poliptiha rad Nikole Vladanovca na temelju krive interpretacije arhivskih izvora, a ne ulazeći ni u kakvu stilsku analizu. Stošićevo mišljenje je iznio bez primjedbi Ljubo Karaman,¹⁾ koji je ranije pretpostavljao, da bi šibenski poliptih iz sv. Grgura moglo biti djelo Dujma Vuškovića, na temelju jednog arhivskog ugovora.²⁾ Opis slike u tom ugovoru ne odgovara šibenskom poliptihu. Da je svaki od triju šibenskih poliptiha djelo drugoga i osjetljivo drukčijeg majstora, više je nego li očito.

Godine 1955. je I. Petricioli objelodanio nekoliko nepoznatih slika XV stoljeća iz Zadra i okolice.³⁾ Publicirao je tu i sliku Bogorodice s Djetetom na prijestolju sa Ivanom Krstiteljom iz franjevačkog samostana u Kraju na Pašmanu. Bogorodica, koju je već ranije bio spomenuo Karaman,⁴⁾ nalazila se u refektoriju samostana, a sv. Ivan u oratoriju. Petricioli je povezao ova dva fragmenta u jednu cjelinu, kojoj je propao treći dio, sv. Franjo, koji se spominje još god. 1875. Ne samo, što se prijestolje Bogorodice nastavlja na slici sv. Ivana, nego oba fragmenta povezuje i jednaki stil. Majstor slike iz Kraja vješto modelira likove, slika izrazito svjetlim bojama, a na karakteristični način provlači crnu liniju, kojom obrubljuje svoje figure i naglašava nove detalje.

¹⁾ Lj. Karaman, Pregled umjetnosti u Dalmaciji, Zagreb 1952, str. 69.

²⁾ Lj. Karaman, L'art byzantin chez les Slaves catholiques de Dalmatie, Recueil Uspenskij II, Paris 1932, str. 366.

³⁾ I. Petricioli, Prinove zadarskom slikarstvu XV stoljeća, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 9, Split 1955, str. 156—161.

⁴⁾ Lj. Karaman, O staroj slikarskoj školi u Dubrovniku, Anali historijskog instituta u Dubrovniku II, Dubrovnik 1953, str. 117, bilj. 28.

Stil istog majstora uočio je Petricioli i na poznatom slikanom raspelu iz samostana Čokovac kod Tkona na istom otoku Pašmanu, koje ima slične stilske crte. On je postavio i pretpostavku, da bi »varoška Gospa« iz zadarske crkve sv. Šimuna, pokrivena srebrnim pokrovom majstora Mateja Borića i sina mu Luke iz god. 1564, mogla biti rad iste ruke.

Ako uporedimo Bogorodicu iz Kraja i onu na našem šibenskom poliptihu, frapirani smo nizom analogija. Kompoziciona je shema skoro identična. Na isti način Bogorodica podržava na koljenima uspravno Dijete u dugoj haljinici, koje naslanja glavu na majčinu. Vrlo su slična lica jedne i druge Bogorodice sa istim dugim očima, karakterističnim nosom i ustima. Skoro su jednake glavice malog Isusa u istoj poziciji i s istim kosama. Na vrlo se sličan način nabiru Marijini plaštevci u linearnim dvodimenzionalnim gotičkim naborima, spuštajući se mirno nad glavom, praveći oveće nabore preko lijeve ruke, a bogatije se nabirući ispod koljena. Ima izvjesnih razlika u gornjem dijelu prijestolja, kojima baze i samo sjedalo imaju svojih srodnosti, kao što ima analogija u njihovim izrazito gotički koncipiranim perspektivama.

Ne manje analogija možemo naći i u likovima Ivana Krstitelja, koji se javlja na obje slike. Svečevo je lice na fotografiji šibenskog poliptiha sasvim nejasno. Nad neobičnom odjećom od runa, koja se javlja na obje slike, šibenski sv. Ivan ima prebačeni plašt od tkanine. Jednake su desne ruke, kojima svetac na obje slike pokazuje na ispisani rotulus, koji drži u desnoj. Vrlo karakteristične mršave i malene noge pokazuju više nego li frapantne sličnosti, a srodnosti možemo naći i u neobičnoj konfiguraciji hridina, na kojima svetac stoji. Iz fotografije šibenskog poliptiha nije nam moguće razaznati, da li i šibenski sv. Ivan ima na nogama lagane sandale kao onaj na slici iz Kraja.

Mogli bismo još nizati tih analogija, koje nam, premda je slika nestala, dokazuju, po našem mišljenju, neospornu istovjetnost autora triptiha iz Kraja i propalog poliptiha iz šibenskog dominikanskog samostana.

Petricioli datira svoga slikara u drugu polovinu XV stoljeća radi renesansnih elemenata prijestolja Gospe iz Kraja, iako mu izrazita dvodimenzionalnost likova govori radije za raniju dataciju. Premda bismo i mi bili skloniji ranijem datiranju, nije isključeno, u provincijskoj sredini, u kojoj su slike nastale, da su mogle nastati i u drugoj polovini stoljeća. Možda bi se mogla nabaciti misao, da bi im mogao biti autor šibenski slikar Lovro Mihelić, koji se spominje u arhivskim dokumentima između god. 1453. i god. 1492. te koji je djelovao baš u sjevernoj Dalmaciji. No, bez nekog arhivskog

podatka ostaje još otvoreno pitanje utvrđivanja imena ovog zanimljivog majstora dalmatinske slikarske škole XV stoljeća.⁵⁾

⁵⁾ Napominjemo, da se u Dubrovniku u zbirci pok. dr. E. Katića nalazi fragment još jednog šibenskog poliptiha s likom sv. Nikole, koji mislim posebno obraditi.

POLYPTYQUE PERDU DE ŠIBENIK (XVème s.)

Dr. KRUNO PRIJATELJ

Dans cet article, l'auteur analyse le polyptyque du couvent des Dominicains de Šibenik qui, jusqu'à la dernière guerre — époque à laquelle il disparut — se trouvait dans le Musée Municipal de cette ville. Il n'y en a plus trace aujourd'hui. D'après une photographie d'avant guerre on conclut que cette peinture est l'oeuvre de l'artiste — appartenant à l'école dalmate de peinture du XVème siècle — qui peignit la *Madone et Saint Jean-Baptiste* se trouvant dans l'église du couvent des Franciscains à Kraj (île de Pašman). On attribue aussi à ce peintre le crucifix en bois peint de Čokovac et, peut-être, le triptyque de l'église Sv. Šimun (St-Simon) de Zadar.